

Kakšni so pogoji za pridobitev starostne pokojnine v skladu z ZPIZ-1¹ oziroma ZPIZ-2²

Državni zbor Republike Slovenije je 4. 12. 2012 sprejel Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ZPIZ-2, ki je bil objavljen v Uradnem listu RS, št. 96/2012, začel pa je veljati 1. 1. 2013.

Avtorica:

Nina Kos, univ. dipl. pravnica
ZVD Zavod za varstvo pri delu d. d.
Chengdujska cesta 25
1260 Ljubljana Polje

Varstvo pričakovanih pravic po ZPIZ-2

ZPIZ-2 v prehodnih določbah v prvem odstavku 391. člena določa, da bo oseba, ki je do uveljavitve ZPIZ-2 (to je do vključno 31. 12. 2012) izpolnila pogoje za pridobitev pravice do starostne pokojnine po ZPIZ-1, lahko uveljavljala to pravico po ZPIZ-1, ne glede na to, ali je že vložila zahtevek za njeno uveljavitev, tudi po uveljavitvi ZPIZ-2 (to je po 31. 12. 2012).

V primeru, da bo oseba to možnost izkoristila in uveljavila pravico do starostne pokojnine po ZPIZ-1, se bo za priznanje in odmero starostne pokojnine upoštevalo pokojninsko in dodano dobo, osnove, starost, znižanja starosti, način določitve pokojninske osnove (18-letno povprečje), vrednotenje pokojninske dobe kakor tudi zmanjšanja (malusi) ali povečanja (bonusi) pokojnine.

Lahko pa se oseba, ki je ostala v zavarovanju po uveljavitvi ZPIZ-2, ob izpolnitvi pogojev za predčasno³ ali starostno⁴ upokožitev, odloči uveljaviti pravico do mesečnega izplačevanja 20 odstotkov predčasne ali starostne pokojnine,⁵ do katere bi bila upravičena na

¹ Ur. l. RS, št. 109/06 – UPB4

² Ur. l. RS, št. 96/12

³ 29. člen ZPIZ-2

⁴ 27. člen ZPIZ-2

⁵ Tretji odstavek 38. člena ZPIZ-2

dan njene uveljavitve. Ta znesek se izplačuje upravičencu vse od prvega naslednjega dne po vložitvi zahteve do prenehanja zavarovanja ali do uveljavitve delne pokojnine, vendar največ do dopolnitve 65 let starosti. V tem primeru se ji tako pokojnina ob uveljavljanju te pravice kot tudi pokojnina po prenehanju zavarovanja odmeri izključno po določbah ZPIZ-2.

Enako velja za primer, ko se oseba, ki je ostala v zavarovanju po uveljavitvi ZPIZ-2, odloči uveljavljati pravico iz drugega odstavka 40. člena ZPIZ-2. V skladu s to določbo se osebi, ki se delno upokoji, odmeri delna pokojnina od predčasne ali starostne pokojnine na dan njene uveljavitve (v odstotku, ki ustreza skrajšanju polnega delovnega časa), ki pa se vse do dopolnitve 65 let starosti poveča za 5 odstotkov.

V skladu s petim odstavkom 391. člena ZPIZ-2 se šteje, da je pogoje za priznanje pravice do starostne pokojnine po ZPIZ-1 izpolnila tudi oseba, ki je do vključno 31. 12. 2012 vložila zahtevek za dokup pokojninske dobe, s katero bi izpolnila pogoje za pridobitev te pokojnine, pa čeprav ji je bila odločba o priznanju pokojninske dobe izdana po tem datumu.

Pogoji za pridobitev pravice do starostne pokojnine po ZPIZ-1

Za pridobitev pravice do starostne pokojnine po ZPIZ-1 mora zavarovanec izpolniti dva pogoja kumulativno, in sicer mora dopolniti določeno starost kot tudi pokojninsko dobo. Pogoja pa se razlikujeta glede na spol zavarovanca, ki sta v letu 2012 dosegla:

Ženske		Moški	
Starost	Pokojninska doba	Starost	Pokojninska doba
57 let in 4 mes.	37 let in 9 mes.	58 let	40 let
61 let	Najmanj 20 let	63 let	Najmanj 20 let
63 let	Najmanj 15 let	65 let	Najmanj 15 let

Znižanje starostne meje

Zavarovanec, ki bo pravico do starostne pokojnine uveljavljal po ZPIZ-1, bo lahko znižal starostno mejo v naslednjih primerih oziroma na naslednji način:

- z uveljavljanjem rojenega ali posvojenega otroka s slovenskim državljanstvom, za katerega je zavarovanec skrbel in ga vzgajal vsaj pet let;⁶
- zaradi zaposlitve pred 18. letom starosti;⁷
- zaradi štetja zavarovalne dobe s povečanjem;
- zaradi osebnih okoliščin in invalidnosti.

Za vsakega rojenega ali posvojenega otroka se zavarovancu v letu 2012 lahko zniža starostna meja za 6,5 meseca za enega otroka, za 16,25 meseca za dva otroka, za 29,25 meseca za tri otroke, za četrtega in vsakega naslednjega otroka pa se znižanje poveča za 16,25 meseca. Starša oziroma posvojitelja skleneta sporazum o tem, kdo od njiju bo uveljavljal znižanje starostne meje zaradi otroka, in sicer za vsakega posameznega otroka. Če sporazuma ne moreta doseči, je do znižanja upravičen tisti izmed staršev oziroma posvojitelj, ki je v večjem delu uveljavil pravico do starševskega dopusta. V primeru, da nobeden od staršev ni bil na starševskem dopustu ali pa sta to pravico uveljavljala oba v enakem delu, je do znižanja upravičena ženska, vendar pa se starostna meja v tem primeru lahko ženski zniža največ do 53 let starosti, moškemu pa največ do 58 let starosti.

Znižanje starosti zaradi zaposlitve pred 18. letom starosti lahko uveljavljajo le ženske. V skladu z 38. členom se starostna meja zniža za ves čas trajanja obveznega zavarovanja pred dopolnjenim 18. letom starosti, a največ do 55 let starosti. ZPIZ-1 tudi v tem primeru predvideva prehodno obdobje, kar pomeni, da lahko ženska uveljavlja tovrstno znižanje starostne meje v letu 2012 le za enajst mesecev.⁸ Poleg tega se ne more upokojiti pred dopolnitvijo 53 let starosti.⁹

⁶ 37. člena ZPIZ-1

⁷ Ta možnost velja le za zavarovanke.

⁸ Torej ne za ves čas trajanja obveznega zavarovanja pred dopolnjenim 18. letom starosti.

⁹ Prvi odstavek 401. člena ZPIZ-1

Dokup in dodana doba

Drugi pogoj, ki mora biti izpolnjen, da zavarovanec pridobi pravico do starostne pokojnine, je določeno število let pokojninske oziroma zavarovalne dobe. Del te dobe je mogoče tudi dokupiti. ZPIZ-1 je predvideval štiri možnosti dokupa, in sicer:

- dokup za presežne delavce;
- dokup za ugodnejšo odmero;
- dokup za odmero pokojnine brez znižanja zaradi upokojitve pred dopolnitvijo polne starosti;
- dokup za izpolnitev pogojev in odmero pokojnine.

Omenim naj še dodano dobo za izpolnitev pogoja pokojninske dobe, ki pa nima učinka na višino odmernega odstotka. Kot dodano dobo lahko zavarovanec uveljavlja deset dvanajstin časa zaključnega dodiplomskega in podiplomskega študija;¹⁰ časa dejanskega služenja vojaškega roka, nadomestne civilne službe, čas osnovnega usposabljanja za rezervni sestav policije; časa prijave na zavodu za zaposlovanje kot iskalec zaposlitve ali brezposelna oseba, vse pod pogojem, da ta obdobja niso že všteta v pokojninsko dobo.

Kot dodana doba se lahko zavarovancu, ki je bil vključen v obvezno dodatno zavarovanje, upošteva četrtna obdobja, v katerem je bil obvezno dodatno zavarovan. Ta doba se doda k dejanski pokojninski oziroma zavarovalni dobi.

Pogoji za pridobitev pravice do starostne pokojnine po ZPIZ-2

V skladu z ZPIZ-2 pridobi zavarovanec (ženska in moški) pravico do starostne pokojnine¹¹ pod naslednjimi pogoji:

Starost	Doba
65 let	15 let zavarovalne dobe
60 let	40 let pokojninske dobe brez dokupa

Lahko pa se zavarovanec (ženska in moški) predčasno¹² upokoji, in sicer ko dopolni 60 let starosti in 40 let pokojninske dobe.

Novi zakon pa predvideva tudi prehodna obdobja, in sicer:

Prehodno obdobje za ženske v času od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2015 (drugi odstavek 27. člena ZPIZ-2) – zavarovanka se lahko starostno upokoji, ko dopolni starost:

Leto	Starost	Zavarovalna doba
2013	63 let 6 mesecev	15 let
2014	64 let	15 let
2015	64 let 6 mesecev	15 let

¹⁰ Čas študija se upošteva v dejanskem trajanju. Vendar se upošteva največ toliko let, kolikor jih je potrebnih za pridobitev diplome po aktu akademije, fakultete, višje ali visoke šole. To pomeni, da se v primeru, da je zavarovanec študij končal predčasno, upošteva dejanska doba – šteje se prvi dan v mesecu, v katerem se študijsko obdobje začne, do zadnjega dne v zadnjem mesecu študijskega obdobja. V primeru, da je v tujini pridobljena diploma nostrificirana ali pa je študij v tujini priznan kot del študija na katerikoli višji ali visoki šoli ali na univerzi v Sloveniji, se to obdobje ravno tako upošteva pri ugotavljanju pogojev za pridobitev pravice.

¹¹ 27. člen ZPIZ-2

¹² 29. člen ZPIZ-2

V obdobju od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 (tretji odstavek 27. člena ZPIZ-2) se lahko starostno upokoji zavarovanec (ženska in moški) ob izpolnjevanju naslednjih pogojev:

Leto	Starost		Pokojninska doba (leta)
	Moški	Ženska	20
2013	63 let in 6 mesecev	61 let in 6 mesecev	20 let
2014	64 let	62 let	20 let
2015	64 let in 6 mesecev	62 let in 6 mesecev	20 let
2016		63 let	20 let
2017		63 let in 6 mesecev	20 let
2018		64 let	20 let
2019		64 let in 6 mesecev	20 let

Ravno tako se lahko v obdobju od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2018 (peti odstavek 27. člena ZPIZ-2) starostno upokoji zavarovanec (ženska in moški), če izpolnjuje naslednje pogoje:

Leto	Moški		Ženske	
	Starost	Pokojninska doba	Starost	Pokojninska doba
2013	58 let in 4 mesece	40 let	58 let	38 let in 4 mesece
2014	58 let in 8 mesecev	40 let	58 let in 4 mesece	38 let in 8 mesecev
2015	59 let	40 let	58 let in 8 mesecev	39 let
2016	59 let in 4 mesece	40 let	59 let	39 let in 4 mesece
2017	59 let in 8 mesecev	40 let	59 let in 4 mesece	39 let in 8 mesecev
2018			59 let in 8 mesecev	40 let

Prehodno obdobje velja tudi za predčasno upokojitev, in sicer v obdobju od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2018 (drugi odstavek 29. člena ZPIZ-2) se lahko predčasno upokoji tudi zavarovanec (ženska in moški), ki izpolnjuje naslednje pogoje:

Leto	Moški	Ženske		
	Starost	Pokojninska doba	Starost	Pokojninska doba
2013	58 let in 4 mesece	40 let	58 let	38 let in 4 mesece
2014	58 let in 8 mesecev	40 let	58 let in 4 mesece	38 let in 8 mesecev
2015	59 let	40 let	58 let in 8 mesecev	39 let
2016	59 let in 4 mesece	40 let	59 let	39 let in 4 mesece
2017	59 let in 8 mesecev	40 let	59 let in 4 mesece	39 let in 8 mesecev
2018			59 let in 8 mesecev	40 let

Znižanje starostne meje

Tako kot je dosednji zakon predvideval znižanje starostne meje za pridobitev pravice do starostne¹³ pokojnine, to predvideva tudi novi zakon. V 28. členu namreč določa, da se lahko starostna meja zniža na podlagi treh temeljev:

Uveljavljanje otroka

Uveljavljanje rojenega ali posvojenega otroka s slovenskim državljanstvom, za katerega je zavarovanec skrbel v prvem letu njegove starosti. ZPIZ-2 določa, da je na podlagi tega temelja do znižanja starosti upravičena ženska, razen v primeru, da je pravico do nadomestila iz naslova starševstva užival moški.¹⁴ Iz tega naslova se starostna meja zniža na naslednji način:

Št. otrok	Znižanje (mesec)
1	6
2	16
3	26
4	36
5 ali več	48

Na tej podlagi se zniža:

- starostna meja 65 let,¹⁵ če je upravičenec dopolnil 38 let pokojninske dobe brez dokupa, vendar se lahko starost zniža največ do 61. leta starosti, ali
- starostna meja 60 let,¹⁶ če je upravičenec dopolnil 40 let pokojninske dobe brez dokupa, vendar ravno tako le največ do 56. leta starosti (ženska)

¹³ Znižanja starostne meje za pridobitev pravice do predčasne pokojnine ni.

¹⁴ Taka dikcija lahko pomeni, da v primeru, da sta si moški in ženska delila to pravico, do znižanja starosti iz tega naslova ni upravičena niti ženska niti moški. ZPIZ-2 ne predvideva sklenitve sporazuma med starši.

¹⁵ Znižuje se starost iz prvega odstavka 27. člena ZPIZ-2.

¹⁶ Znižuje se starost iz četrtega odstavka 27. člena ZPIZ-2.

¹⁷ Znižuje se starost iz prvega odstavka 27. člena ZPIZ-2.

¹⁸ Znižuje se starost iz četrtega odstavka 27. člena ZPIZ-2. Znižanje starosti iz petega odstavka 27. člena ZPIZ-2 ni določeno.

¹⁹ Znižanje starosti iz prvega odstavka 27. člena ZPIZ-2 na tej podlagi ni določeno in torej ni možno.

²⁰ Po ZPIZ-1 je lahko delo pred dopolnjenim 18. letom starosti uveljavljala le ženska.

²¹ Znižuje se starost iz četrtega odstavka 27. člena ZPIZ-2.

oziroma 58. leta starosti (moški), ali

- v prehodnem obdobju od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2018 se ženski, ki je dopolnila pokojninsko dobo za posamezno leto, določeno v petem odstavku 27. člena ZPIZ-2, oziroma moškemu, ki je dopolnil 40 let pokojninske dobe brez dokupa, zniža starostna meja iz petega odstavka 27. člena ZPIZ-2. Vendar se lahko zniža za največ do 56. leta starosti (ženska) oziroma 58. leta starosti (moški).

Uveljavljanje služenja obveznega vojaškega roka

Tudi zaradi služenja obveznega vojaškega roka se lahko zniža starostna meja, in sicer za dve tretjini dejanskega trajanja služenja vojaškega roka. Upravičenec za znižanje starostne meje zaradi služenja obveznega vojaškega roka je moški. Moškemu se zniža starostna meja 65 let,¹⁷ če je dopolnil 38 let pokojninske dobe brez dokupa, vendar do največ 63. leta starosti. Če pa je moški dopolnil 40 let pokojninske dobe brez dokupa, se mu zniža starost 60¹⁸ let, vendar največ do 58. leta starosti.

Uveljavljanje vstopa v obvezno zavarovanje pred dopolnjenim 18. letom starosti

Zaradi vstopa v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje pred dopolnjenim 18. letom starosti¹⁹ se starostna meja zniža za ves čas trajanja obveznega zavarovanja do dopolnjenega 18. leta starosti. To vrsto znižanja starostne meje pa lahko uveljavljata tako ženska kot tudi moški.²⁰ Če je upravičenec dopolnil 40 let pokojninske dobe brez dokupa, se mu lahko zniža starostna meja 60 let,²¹ a največ do 57. leta starosti (ženska) oziroma 58. leta starosti (moški).

V prehodnem obdobju od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2018 se lahko na podlagi tega temelja ženski, ki je dopolnila pokojninsko dobo za posamezno leto, določeno v petem odstavku 27. člena ZPIZ-2, oziroma moškemu, ki je dopolnil 40 let pokojninske dobe brez dokupa, zniža starostna meja iz petega odstavka 27. člena ZPIZ-2, vendar največ do 56. leta starosti (ženska) oziroma 58. leta starosti (moški).

V skladu z določbami ZPIZ-2 pa se starostna meja za pridobitev pravice do starostne pokojnine lahko določenim zavarovancem zniža zaradi osebnih okoliščin in uveljavljanja štetja zavarovalne dobe s povečanjem oziroma prištete dobe.

Vrstni red znižanja

ZPIZ-2 določa tudi vrstni red znižanj starostne meje za pridobitev pravice do starostne pokojnine, in sicer:

- Moškemu, ki je upravičen do znižanja starostne meje 60 let²² na vseh treh podlagah, se najprej zniža starostna meja na podlagi vstopa v obvezno zavarovanje pred dopolnjenim 18. letom starosti, nato se tako dobljena starost zniža na podlagi uveljavljanja otroka in nazadnje še na podlagi uveljavljanja služenja obveznega vojaškega roka. Ob tem velja poudariti, da je za moškega pri vseh treh podlagah za znižanje starostne meje določena enaka spodnja meja, in sicer 58. leto starosti.
- Moškemu, ki je upravičen do znižanja starostne meje 65 let²³ na podlagi uveljavljanja otroka in na podlagi uveljavljanja služenja obveznega vojaškega roka, se zniža starost najprej na podlagi uveljavljanja otroka,²⁴ nato se tako dobljena starost zniža še na podlagi uveljavljanja služenja obveznega vojaškega roka.²⁵ Ob tem velja poudariti, da je v osmem odstavku 28. člena ZPIZ-2 za to kombinacijo določena spodnja meja, in sicer 63 let starosti.²⁶

- Ženski, ki je upravičena do znižanja starostne meje 60 let²⁷ na podlagi uveljavljanja otroka in vstopa v obvezno zavarovanje pred dopolnjenim 18. letom starosti, se najprej zniža starostna meja na podlagi vstopa v zavarovanje pred dopolnjenim 18. letom starosti,²⁸ nato se tako dobljena starost zniža na podlagi uveljavljanja vstopa v obvezno zavarovanje pred dopolnjenim 18. letom starosti. Ob tem velja poudariti, da je v sedmem odstavku 28. člena ZPIZ-2 za to kombinacijo določena spodnja meja, in sicer 57 let starosti.²⁹

V primeru, da je zavarovanec upravičen do znižanja starosti zaradi prištete dobe in/ali štetja zavarovalne dobe s povečanjem, se zniža starost na podlagi prištete dobe in/ali štetja zavarovalne dobe s povečanjem in šele nato na drugih podlagah (otrok, vojska, delo pred dopolnjenim 18. letom starosti). Kljub vsemu veljajo ob tem predpisane najnižje starosti za posamezno podlago. Zavarovanec lahko že z uveljavljanjem prve podlage od vseh možnih podlag doseže spodnjo mejo starosti in torej v celoti izčrpa pravico do znižanja starostne meje za pridobitev pravice do starostne pokojnine.

Zaključek

ZPIZ-2 torej v okviru varstva pričakovanih pravic predvideva tudi možnost, da se osebe, ki so do uveljavitve tega zakona izpolnile pogoje za pridobitev pravice do starostne pokojnine po ZPIZ-1, vendar še niso vložile zahtevka, lahko odločijo, ali bodo to pravico uveljavile po ZPIZ-1 ali ZPIZ-2. **Zavarovanci se bodo lahko na podlagi primerjalnih izračunov odločili, na podlagi katerega zakona se bodo upokojili oziroma izkoristili bonuse, ki jim jih ponuja ZPIZ-2, upoštevajoč najugodnejši izračun.**

²² Starost iz četrtega odstavka 27. člena ZPIZ-2

²³ Starost iz prvega odstavka 27. člena ZPIZ-2

²⁴ Znižuje se na podlagi drugega odstavka 28. člena ZPIZ-2.

²⁵ Znižuje se na podlagi četrtega odstavka 28. člena ZPIZ-2.

²⁶ Moški se torej ne more upokojiti pred 58. letom starosti.

²⁷ Starost iz četrtega odstavka 27. člena ZPIZ-2

²⁸ Znižuje se na podlagi drugega odstavka 28. člena ZPIZ-2.

²⁹ Ženska pa se ne more upokojiti pred 56. oziroma 57. letom starosti, kar je odvisno od podlage znižanja starostne meje.